

Temadag lørdag d. 16.03.2018

Behøver biodiversiteten kunstigt åndedræt?

Sted: Matematisk Institut, auditorium D1, bygning 1531, Aarhus
Universitet, Ny Munkegade 116, 8000 Aarhus C.

Vild ørredyngel fra gydning af vildfisk i et godt ørredvandløb. Foto: Jan Nielsen.

Biolog, forsker og tænker Rasmus Ejrnæs, Aarhus Universitet: Hvad er biodiversitet?

Det er svært at forestille sig liv uden biodiversitet. Det ville i hvert fald blive lidt stillestående, for variation er forudsætningen for livets udvikling. Vi er selv en del af biodiversiteten, og det spiller en afgørende rolle for, hvordan vi forstår biodiversiteten. Vi stræber konstant efter at få noget nyttigt ud af naturen, og derfor lider vi under den misforståelse, at naturen har et formål og en retning, ligesom vi selv har i livet. Det betyder imidlertid, at vi prioriterer helt forkert, når vi forsøger at forstå og løse biodiversitetskrisen. Vi skal i løbet af foredraget ud på en serie af tidsrejser for at forstå den biodiversitet, vi er omringet af i dag, og den som er forsvundet. Og forhåbentlig bliver vi også klogere, hvad der skal til for at bevare den for fremtiden.

Seniorbiolog Thor Hjarsen, WWF: Dansk naturbeskyttelse – ”røven af 4. division”

Sådan har professor Carsten Rahbek og næstformand i WWF Verdensnaturfondens bestyrelse udtalt sig om den danske naturbeskyttelsesindsats. Og mon ikke han har ret? Den danske befolkning er én af de mindst oplyste befolkninger i EU om biodiversitet. Danmark har EU's mindste Natura2000 areal. En stor del af Danmarks beskyttede naturtyper er i ringe og ugunstig tilstand. Kun en lille del af Danmarks fredede områder opfylder IUCNs naturbeskyttelseskategorier. Danmarks bidrag til international naturbeskyttelse er fordampet som dug for solen gennem de seneste år – støtte via Danida, til IUCN eller GEF er væk. Alligevel var Danmarks seneste rapport til biodiversitetskonventionen, den 6. landerapport, en lang lysegrøn fortælling. Thor Hjarsen, seniorbiolog med ansvar for biodiversitet og naturpolitik i WWF Verdensnaturfonden, vil give et blik på den danske naturbeskyttelse set med internationale øjne – og hvordan der burde sættes ind. Helt nye aktører er på banen, som overhaler regeringer i ind- og udland indenom.

Specialestuderende Trine Johnsen, Aarhus Universitet: Genopretning af artsdiversitet i vandløb

I den artsrige vandplanteslægt vandaks er en række arter forsvundet fra danske vandløb, og mange af de arter, der tidligere var både vidt udbredte og lokalt hyppige i vandløbene, findes nu kun i få og små bestande.

I 2017 fik Aarhus Universitet muligheden for gennem et projekt finansieret af Aage V. Jensen Fond at komme nærmere et svar på, hvorfor mange vandaksarter fortsat er sjældne i vandløbene på trods af, at der er gennemført en række genopretninger i de senere år med det formål at skabe bedre vilkår for planter og dyr. Helt specifikt ønsker vi at undersøge, om årsagen primært er, at levestederne på de genoprettede strækninger ikke kan understøtte arterne, eller om årsagen er, at arterne ikke kan sprede sig til de genoprettede strækninger.

Vi udplantede derfor i foråret 2018 fem arter af vandaks i fem forskellige vandløb, som alle var blevet genslyngede inden for de seneste 20 år. I indlægget vil jeg præsentere vort undersøgelsesprogram og de første resultater fra feltarbejdet i 2018.

Seniorbiolog Peter Wind, Aarhus Universitet: Floraforbedring eller floraforfalskning

I 2015 blev den seneste landsdækkende undersøgelse af den danske flora endegyldigt afsluttet med udsendelse af bogværket 'Atlas Flora Danica'. Projektet havde bl.a. til formål at lave en fornyet kortlægning af den danske flora for at gøre status over floraen og give et billede af dens nuværende udbredelse i landet. Men viser værket karplantearternes reelle og naturlige udbredelse, hvis der ikke havde været en human indflydelse på planternes fordeling i Danmark? Forfatteren bag værket har udført et stort og kritisk arbejde med at dokumentere de medtagne arters herkomst og tilknytning til landet for på den måde at fastlægge de arter, der anses for at være hjemmehørende. Men billedet sløres af de mange indførte og indslæbte arter, som især landbrug, skovbrug og havebrug har ansvaret for, er kommet til landet. Samtidig foregår der en aktiv og passiv flytten rundt på plantearter til egne af landet, hvor de ikke før har forekommet, ligesom der til stadig foregår en debat om understøtning af truede arter.

Jeg vil i mit indlæg give eksempler på nogle af de tiltag, som sker til stadighed og belyse deres fordele og ulemper.

Naturvejleder Jan Kjærgaard, Naturstyrelsen Søhøjlandet: Padder og krybdyr – truede dyr, skal vi udsætte eller lade dem klare sig selv?

Skal man udsætte padder og krybdyr her og der i naturen?

Det er et godt spørgsmål. Hvor man først må gøre sig klart, hvad er formålet dermed.

-1 For at sikre en hensygnende bestand.

-2 For at genskabe en tidligere forekomst.

-3 For sjovs skyld herunder også sære og mærkelige udsætninger for at pynte

-4 For at afhjælpe ødelagte spredningsmuligheder til nye levesteder.

I oplægget vil jeg præsentere eksempler på vellykkede og ikke vellykkede udsætninger og diskutere både formål, det nødvendige og om det er den rigtige politik. Med vellykket menes her at dyrene trivedes, mens der ikke er taget stilling til, om det var godt eller skidt for biodiversiteten.

Biolog og fiskeplejekonsulent, Jan Nielsen, DTU Aqua: Kan udsætning af fisk understøtte Danmarks biodiversitet?

Der har engang været store naturlige fiskebestande i mange danske vandløb, søer og havområder, men bestandene har i flere hundrede år været unaturligt små eller forringede pga. menneskelig påvirkning. Man har i årtier forsøgt at ophjælpe bestandene ved udsætninger men har nu erkendt, at det er bedre at genskabe naturlige forhold i vandområderne, så fiskene kan klare sig selv ved gydning. Indtil det sker, kan det være nødvendigt med udsætninger for at fastholde de naturlige bestande og sikre muligheder for fiskeri - men udsatte fisk bør være afkom af vildfisk, der genetisk er tilpasset det vandområde, de bliver udsat i, og de udsatte fisk skal stamme fra så mange vilde moderfisk, at der ikke kan forekomme indavl med tab af bestandens naturlige genetiske variation. Sideløbende med udsætning af genetisk "rigtige" fisk bør der gennemføres indsats, så bestandene bliver i stand til at klare sig selv. Kun på den måde kan man understøtte biodiversiteten i de vandområder, hvor de naturlige bestande er små eller i risiko for at forsvinde. Indlægget vil være baseret på konkrete eksempler.

Man får de bedste fiskebestande og det mest varierede dyre- og planteliv ved at forbedre miljøtilstanden i de vandområder, hvor bestandene er gået tilbage pga. menneskelig påvirkning. Hvis det er nødvendigt med udsætninger af fisk, bør de udsatte fisk være afkom af vildfisk fra den lokale stamme, der genetisk er tilpasset de lokale forhold.

Formand for Dansk Ornitologisk Forening (DOF) Egon Østergaard: Skal vi (gen)udsætte fuglearter?

Den danske fuglefauna er i konstant forandring, og disse ændringer forsøger vi som forening at følge med i og dokumentere gennem vores Citizen Science-projekter. En række nye arter har etableret sig i Danmark de seneste år, og nogle ellers sjældne fuglearter er nu blevet talrige. Andre har forladt os for altid eller måske blot for en periode. Skal vi udsætte kirkeugler, hvide storke, toplærker og urfugle eller skal vi skabe og opretholde varierede levesteder og lade fuglene bestemme selv?

I 112 år har DOF arbejdet for fuglebeskyttelse og en mangfoldig fuglefauna, både i Danmark og i udlandet, men hvor går grænsen for, hvad vi skal og kan gøre for fuglearterne og deres levesteder? Det handler grundlæggende om vores natursyn!

Biolog, naturrådgiver og indehaver af Dansk Jagtakademi Niels Kanstrup: Er vildtpleje til gavn for Danmarks biodiversitet?

Vildtpleje er en målrettet forvaltningsindsats, der normalt tilrettelægges på ejendomsniveau som en driftsgren. Målet er at fremme levevilkårene for vildt (fritlevende pattedyr og fugle), dog oftest primært jagtbart vildt. Vildtpleje opdeles i terræn- og bestandpleje. Terrænpleje er orienteret mod at forbedre levevilkårene for målsatte arter enten indirekte igennem planlægning af øvrige driftsgrene (land- og skovbrug) eller direkte igennem etablering af egnede levesteder (ofte omtalt som biotoper), fx vandhuller, beplantninger, striber med vilde planter og vildtagre. Bestandpleje indbefatter udsætning af jagtvildt, regulering af vildt, der hindrer målpopulationsfyldelse, samt fodring både af udsat og ikke udsat vildt. Vildtpleje gennemføres systematisk på de fleste af de store danske ejendomme, her som en del af en biotopplan, der er et lovkrav for udsætning af jagtvildt. Vildtpleje foregår også mange steder i mindre målestok ofte med grundejere, jagtlejere eller konsortier som aktører. Terrænpleje gennemføres ofte på omdrifts- eller kulturarealer, hvor den står i stedet for markdrift. Her vurderes den at have en nettomæssig gavnlige effekt på naturindholdet, men formentlig ikke på biodiversitet som sådan. Terrænpleje henlægges også til marginale arealer, der ikke er i omdrift. I kraft af, at terrænpleje ofte har karakter af egentlig landbrugsdrift med omlægning, udsåning, gødsning og sprøjtning, kan den på sådanne arealer stå i vejen for en mere biodiversitetsstærkende naturtilstand og –succession. Bestandpleje i form af udsætning har alene til formål at øge afskydningen af de pågældende arter (typisk fasan). Udsætning kan være uden betydning for biodiversitet, men ofte vil der være en negativ effekt i form af erosion, prædation på fx padder og fisk, og næringsstofftilførsel accentueret af tilhørende fodring.

Museumsinspektør, chefkratlusker, cand. scient Morten D. D. Hansen, Naturhistorisk Museum: Er flytning en god idé?

Eghjorte, oddere, mørke pletvinger, kirkeugler, sorte egern, bisoner.... og i udlandet mariehøneederkopper, jordboende humler, sortplettede blåfugle, store hornugler, næsehorn, kuduer, løver, vandrefalke og mange, mange flere. Reintroduktioner, udsætninger, forflytninger bliver stadigt hyppigere i naturen, ikke bare i det udisciplinerede udland, men også i Danmark. Nogle steder er det af akut betydning for arternes overlevelse, men mange steder er det lokale eller nationale projekter, hvor virkelystne ildsjæle kæmper for at få særlige arter ”hjem til egnen”, hvorfra den er forsvundet. De fleste gange er det inderligt ligegyldigt for artens generelle overlevelse, og i andre tilfælde er det ligefrem kontraproduktivt ift. naturbeskyttelse, idet de udsatte arter risikerer at stjæle billedet fra nødvendige indsatser for andre truede arter. Ganske ofte ender projekterne som ”banal” lokal markedsføring eller spin, hvor man kan demonstrere handlekraft på den korte bane, men hvor det langsigtede perspektiv er glemt. Hvad skal vi mene om udsætninger? Hvornår er de for alvor eller for sjov, og er det overhovedet meningsfuldt at opretholde forestillingen om autenticitet i en global verden?

Arrangører:

Naturhistorisk Museum

Dansk Ornitologisk Forening, Lokalafdelingen for Østjylland (DOF)

Dansk Botanisk Forening, Jyllandskredsen (DBF)

Jydsk Naturhistorisk Forening (JNF)

Østjysk Biologisk Forening (ØBF)

Foreningen til Svampekundskabens Fremme

Danmarks Naturfredningsforening, Aarhus-afdelingen (DN)

Science Museerne, Aarhus Universitet